Emlékezés Heller Farkasra (1877–1955),
a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára
Remembering Farkas Heller (1877–1955),
Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Heller Farkas – teljes nevén Heller Farkas Henrik – (1877–1955) a 20. század első felének meghatározó magyar közgazdásza, a hazai elméleti és alkalmazott közgazdaságtan nemzetközileg is elismert művelője, valamint a műegyetemi közgazdászképzés egyik meghatározó alakja volt. Tudományos tevékenysége a közgazdasági elmélet, a gazdasági gondolkodás története, az árelmélet, a pénzügytan, a gazdaságpolitika és a konjunktúrakutatás területére egyaránt kiterjedt. Munkásságának jelentőségét nemcsak önálló tudományos eredményei, hanem oktatói és tudományszervezői tevékenysége, valamint az általa kialakított szakmai műhely és tanítványi kör is jelzi.[1]

Heller Farkas 1877. május 9-én született Budapesten. *„A Heller család Porosz-Sziléziából származott, az ott még ma is létező szorb kisebbséghez (szláv népcsoporthoz) tartozott."*[2] Dédapja is még Sziléziában született. Édesapja, Heller Ágost (1843–1902) elismert fizikus, tudománytörténész és természettudományi szakíró volt, a Magyar Tudományos Akadémia levelező (1887), majd rendes (1893) tagja. A családi környezet meghatározó szerepet játszott Heller Farkas szellemi fejlődésében: a tudományos érdeklődés, a rendszeres önművelés és a széles körű műveltség iránti igény már fiatal korában kialakult benne. Testvére, Heller Erik (1880–1958), jogász, az MTA levelező tagjaként (1943) ismert.[3]

Középiskolai tanulmányait Budapesten végezte, majd 1895-ben beiratkozott a Budapesti Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára, ahol nagy hatással voltak rá Földes Béla (1848–1945) közgazdasági és Láng Lajos (1849–1918) statisztikai előadásai. Egyetemi tanulmányai során olyan jogi és államtudományi ismereteket szerzett, amelyek későbbi közgazdasági munkásságának is fontos alapjául szolgáltak. Egyetemi oklevelét 1899-ben szerezte meg, 1900-ban pedig államtudományi doktori fokozatot kapott. A jogi és államtudományi képzés mellett korán érdeklődni kezdett a közgazdaságtan iránt. Tudományos érdeklődése elsősorban a gazdasági jelenségek elméleti összefüggéseinek feltárására, a gazdasági döntések mozgatórugóinak megértésére és a gazdaságpolitikai problémák tudományos vizsgálatára irányult. Már pályája kezdetén arra törekedett, hogy a közgazdaságtant ne pusztán a gazdasági gyakorlatot leíró ismeretanyagként, hanem önálló elméleti rendszerrel és módszertannal rendelkező tudományágként művelje. Anyanyelve mellett angolul, franciául és németül is beszélt.[4]

---

[1] Vö. SZTERBÉNYI JÓZSEF ET AL. (szerk.): *Heller Farkas.* Közgazdasági Enciklopédia. II. kötet (Eagle–Ivernois). Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Kiadása. Budapest, 1929. 728. p.

[2] SIPOS BÉLA: *Heller Farkas. Indulás és pályakezdés (1877–1917).* A múlt nagy tudósai. 1990. Arcanum Adatbázis: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MuMaTu-a-mult-magyar-tudosai-1/heller-farkas-2060/indulas-es-palyakezdes-18771917-2063/ (Letöltés ideje: 2026. november 17.)

[3] *Heller Ágost*. Akadémikusok. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ: https://akademikus.mtak.hu/adatlap/heller-agost/ (Letöltés ideje: 2026. november 17.); *Heller Farkas*. Akadémikusok. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ: https://akademikus.mtak.hu/adatlap/heller-farkas/ (Letöltés ideje: 2026. november 17.); SIPOS BÉLA: *Heller Farkas tudományos pályafutása és irodalmi munkássága.* In: Mihalik István Közgazdaságtani (f)irkák. 68. szám. Pedagógus-Továbbképzési Módszertani és Információs Központ. Pilisborosjenő, 1991. 121. p. (A továbbiakban: SIPOS 1991.)

[4] DERZSY MÁRK: *Heller Farkas.* In: Fülöp Ágnes – Rózsa Dávid (szerk.): Portrék a magyar statisztika és népességtudomány történetéből. Életrajzi Lexikon a XVI. századtól napjainkig. A statisztika történetei 1. KSH Könyvtár, Nemzeti Kulturális Alap–Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 2014. 303. p. (A továbbiakban: DERZSY 2014.) ; KENYERES ÁGNES (főszerk.): *Magyar Életrajzi Lexikon. Első kötet A–K.* Akadémiai Kiadó. Budapest, 1967. 703–704. pp. (A továbbiakban: KENYERES (I. kötet) 1967.)

Szakmai pályafutását 1898-ban a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamaránál kezdte, ahol fogalmazóként dolgozott. Majd 1901-ben a Földművelésügyi Minisztérium szolgálatába lépett, ahol előbb segédfogalmazói, majd fogalmazói beosztásban, 1910-től pedig miniszteri titkárként tevékenykedett. Közigazgatási munkája során közvetlen tapasztalatokat szerzett az állami gazdaságirányítás, a mezőgazdaság, a kereskedelem és a pénzügyi szabályozás kérdéseiről. Ezek az ismeretek későbbi tudományos munkásságában is hasznosultak, különösen az alkalmazott közgazdaságtan és a gazdaságpolitika területén. A minisztériumi évek alatt több jelentős gazdaságpolitikai kérdés előkészítésében vett részt. Különösen fontos volt bekapcsolódása a tőzsde működésének korszerűsítését célzó munkálatokba: 1909 és 1912 között a tőzsde reformjával foglalkozó miniszteri bizottság tagjaként dolgozott, 1912-ben pedig a budapesti tojástőzsde miniszteri biztosává nevezték ki. Hivatali tapasztalatai révén a gazdasági intézmények működését elméleti és gyakorlati szempontból is megismerhette.[5]

Tudományos és oktatói pályája már a minisztériumi szolgálat idején megkezdődött. Közgazdasági tárgyú tanulmányai a századfordulótól jelentek meg, és hamarosan bekapcsolódott a felsőoktatásba is: 1907-től a Magyar Királyi József Műegyetemen oktatott, ahol kezdetben magántanárként tevékenykedett. (A műegyetemen szerezte meg a habilitációját is a vámpolitika témakörében 1907-ben.) Oktatási munkája elsősorban a kereskedelem- és iparpolitika, valamint a közgazdaságtan területére terjedt ki. Még 1914-ben nyilvános rendkívüli tanári kinevezést kapott, 1917-ben pedig a nemzetgazdaságtan és pénzügytan nyilvános rendes tanára lett. Ezzel megkezdődött pályájának az a több évtizedes szakasza, amelyben a tudományos kutatás és az egyetemi oktatás egymást erősítő tevékenységként kapcsolódott össze. Heller 1948-ig, nyugdíjazásáig tanított a Műegyetemen. Különösen jelentős volt szerepe abban, hogy a mérnökképzésben a gazdasági ismeretek megfelelő súlyt kapjanak. Meggyőződése szerint a műszaki szakembereknek nemcsak technológiai és természettudományos felkészültségre, hanem a gazdasági összefüggések, a költségek, az árak és a piaci folyamatok megértésére is szükségük van.[6]

Heller Farkas elméleti munkásságának egyik legfontosabb sajátossága az osztrák közgazdasági iskola eredményeinek következetes felhasználása és továbbfejlesztése volt. A 19. század utolsó harmadában kibontakozó határhaszon-elmélet szemléletét tekintette a modern közgazdasági gondolkodás egyik meghatározó kiindulópontjának. E megközelítés szerint a gazdasági folyamatok elemzésében alapvető jelentősége van az egyéni szükségleteknek, a gazdasági szereplők értékítéleteinek és a rendelkezésükre álló erőforrások alternatív felhasználási lehetőségeinek. Heller az osztrák iskola elméleti alapjait nem egyszerűen átvette, hanem igyekezett azokat egységesebb rendszerbe foglalni, illetve más közgazdasági irányzatok eredményeivel kiegészíteni. Elméleti érdeklődése kiterjedt az érték- és árelméletre, a jövedelemelosztásra, a termelési tényezők értékelésére, a tőkeelméletre és a gazdasági egyensúly kérdéseire. Elemzéseiben meghatározó szerepet töltött be a gazdasági szereplők magatartásának vizsgálata, valamint az a felismerés, hogy az árak és a piaci folyamatok nem érthetők meg az egyéni döntések és a gazdasági környezet kölcsönhatásainak figyelembevétele nélkül.[7]

---

[5] DERZSY 2014, 303. p.; KENYERES (I. kötet) 1967, 703–704. pp.; SIPOS BÉLA: *Heller Farkas. Indulás és pályakezdés (1877–1917).* A múlt nagy tudósai. 1990. Arcanum Adatbázis: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MuMaTu-a-mult-magyar-tudosai-1/heller-farkas-2060/indulas-es-palyakezdes-18771917-2063/ (Letöltés ideje: 2026. november 17.)

[6] Vö. DERZSY 2014, 303. p.; SZENTMIKLÓSSY GÉZA (szerk.): *Heller Farkas Henrik.* In: A Magyar Feltámadás Lexikona. A Magyar Feltámadás Lexikona Kiadása. Európa Irodalmi és Nyomdai R.–T. Budapest, 1930. 666. p.

[7] MÁTYÁS ANTAL: *Heller Farkas, az iskolát teremtő közgazdász (1877–1955).* In: Szabó Katalin (főszerk.): Közgazdasági Szemle. XL. évfolyam. 11. szám. Közgazdasági Szemle Alapítvány. 1993. 1002–1003. p. (A továbbiakban: MÁTYÁS 1993.); MÁTYÁS ANTAL: *Adalék Heller Farkas elméleti munkásságához.* In: Szabó Katalin (szerk.): Közgazdasági Szemle. XLV. évfolyam. 7–8. szám. Közgazdasági Szemle Alapítvány. Budapest, 1998. 738–739. pp. (A továbbiakban: MÁTYÁS 1998.)

Vázlatosan összefoglalva elmondható, hogy *„(...) Heller nagy önállósággal használta fel az osztrák iskola fogalomrendszerét, elméleti kereteit kiszélesítette, az általa bemutatott hatóerőket új tényezőkkel egészítette ki. Gyakran túlhaladt az osztrák iskola álláspontján, s hozzájárult az elmélet fejlődéséhez.”*[8] Emellett *„(...) Heller Farkas azzal az igénnyel lépett fel, hogy a határhaszon-elmélet összes tételét, eredményét egységes szempontból összefoglalja, s feloldja az osztrák iskola elméleti rendszerében mutatkozó ellentmondásokat, betömje az elméleti rendszer hézagjait.”*[9]

Mátyás Antal (1923–2016) Széchenyi-díjas közgazdász, gazdaságtörténész, az MTA levelező (1990), majd rendes (1995) tagja. Heller elméleti munkásságát elemző tanulmányában külön is hangsúlyozta, hogy gondolkodása túllépett az osztrák iskola szűkebben értelmezett keretein. Figyelmet fordított ugyanis olyan kérdésekre is, mint a gazdasági intézmények szerepe és a gazdasági folyamatok történeti meghatározottsága. Ezeket a problémákat részben az alkalmazott közgazdaságtan körébe illesztette, amivel annak vizsgálati területét is szélesítette. Elméleti szemléletének fontos vonása volt tehát a különböző közgazdasági megközelítések közötti kapcsolatok keresése.[10]

Tudományos tevékenységének egyik központi területe az áralakulás és a piaci mechanizmusok elemzése volt. A gazdasági folyamatokat összefüggéseikben vizsgálta, különös tekintettel a kereslet, a kínálat, a termelési költségek és a jövedelemelosztás kölcsönhatásaira. A gazdasági jelenségek mennyiségi összefüggéseinek feltárása iránti érdeklődése a korabeli ökonometriai és kvantitatív közgazdasági kutatásokkal is kapcsolatba hozta. A konjunktúra alakulását, a gazdasági ciklusokat és a piaci folyamatok előrejelzésének lehetőségeit ugyancsak fontos kutatási területnek tekintette. A pénzügytan és a gazdaságpolitika területén végzett munkássága szintén jelentős. Vizsgálta a pénz értékének, a valutapolitikának, az államháztartásnak és a külkereskedelmi szabályozásnak a kérdéseit. A gazdaságpolitikai döntések megítélésében fontosnak tartotta a közgazdasági elmélet következetes alkalmazását, ugyanakkor a gyakorlati gazdasági körülmények figyelembevételét is. Munkáiban a tudományos igényesség és a gyakorlati alkalmazhatóság szempontjai szorosan összekapcsolódtak.[11]

Heller Farkas rendkívül termékeny szerző volt. Magyar és idegen nyelven egyaránt publikált, műveinek egy része külföldön is megjelent, ami hozzájárult nemzetközi tudományos ismertségéhez. Írásainak témája a közgazdasági elmélet alapvető kérdéseitől a pénzügyi és gazdaságpolitikai problémákig terjedt. Műveit a világos szerkesztés, az átfogó, szintetizáló megközelítés és a gyakorlati alkalmazhatóság iránti igény jellemezte. Fontosabb munkái közé tartozik a *Valutapolitika* (1920), a *Szociálpolitika* (1920), a *Pénzügytan. I. kötet* (1921), a *Vámpolitika* (1922), valamint a német nyelven megjelent *Nationalökonomie. Theorie und Geschichte* ((1925). Ezek a munkák a korabeli magyar közgazdasági szakirodalom jelentős alkotásai voltak. Külön kiemelkedő az életművéből *A közgazdasági elmélet története* (1943) című kötete, amely a közgazdasági gondolkodás fejlődésének rendszerező áttekintését adta. A mű nem pusztán az egyes elméletek és szerzők bemutatására vállalkozott, hanem a közgazdasági gondolatok történeti összefüggéseinek feltárására is.[12]

---

[8] MÁTYÁS 1993, 1003. p.
[9] MÁTYÁS 1998, 739. p.
[10] MÁTYÁS 1998, 739–746. pp.
[11] Vö. HETÉNYI ISTVÁN: *Emlékek Heller Farkas professzorról.* In: Szabó Katalin (főszerk.): Közgazdasági Szemle. XLIX. évfolyam. 2. szám. Közgazdasági Szemle Alapítvány. Budapest, 2002. 173–174. pp.; KOLLEGA TARSOLY ISTVÁN (főszerk.): *Révai új lexikona IX. (Gym–Hol).* Babits Kiadó. Szekszárd, 2002. 639–640. pp. (A továbbiakban: KOLLEGA TARSOLY 2002.); SIPOS BÉLA: *Heller Farkas. A professzor és európai hírű tudós (1917–1948).* A múlt nagy tudósai. 1990. Arcanum Adatbázis: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MuMaTu-a-mult-magyar-tudosai-1/heller-farkas-2060/a-professzor-es-az-europai-hiru-tudos-19171948-2098/ (Letöltés ideje: 2026. november 17.)
[12] KOLLEGA TARSOLY 2002, 639. p.

Heller Farkas tudományos munkásságának áttekintésekor az alábbi fontosabb tanulmányokat és könyveket érdemes kiemelnünk *A határhaszon elmélete* (1904) Heller korai elméleti munkája, amelyben az osztrák közgazdasági iskola határhaszon-elméleti megközelítését dolgozta fel. Tudományos pályájának fontos kiindulópontja volt. Az 1919-ben és 1920-ban megjelent *Közgazdaságtan I–II. kötet.* átfogó közgazdasági munka, amely az elméleti és az alkalmazott közgazdaságtan alapvető kérdéseit rendszerezte. A későbbi kiadások jelentős átdolgozáson estek át. A már említett *Valutapolitika* (1920) a pénz- és valutapolitika korabeli problémáit tárgyaló kiadvány. Az ugyancsak már említésre került *Pénzügytan I. kötet* (1921) a pénzügytan alapvető elméleti és gyakorlati kérdéseit feldolgozó mű, amelynek 1943-ban jelent meg jelentősen átdolgozott második kiadása. A német nyelven, ugyancsak 1921-ben jelent meg a *Die Entwicklung der Grundprobleme der volkswirtschaftlichen Theorie*, amely a közgazdasági elmélet alapproblémáinak fejlődését bemutató német nyelvű munkája. Heller Farkas nemzetközi tudományos ismertségének fontos dokumentuma, amely több átdolgozott kiadást is megért. A már kiemelt *Vámpolitika* (1922) a külkereskedelmi szabályozás, a vámrendszer és a gazdaságpolitika összefüggéseivel foglalkozó munka. Idegen (német) nyelvű írásai közül a *Nationalökonomie. Theorie und Geschichte* (1925) rendszerező közgazdasági mű, amely az elméleti közgazdaságtan és annak történeti fejlődése szempontjából egyaránt jelentős. (Több kiadásban jelent meg.) Kiemelendő a *Theoretische Volkswirtschaftslehre. Band I.* (1927) is, amely az elméleti közgazdaságtan kérdéseinek német nyelvű feldolgozása, amely erősítette a szerző nemzetközi szakmai jelenlétét. Heller Farkas egyik leghíresebb kiadványa a *Közgazdasági lexikon* (1937), amely a közgazdasági fogalmak és összefüggések rendszerezésére vállalkozó lexikális munka, amely a szakmai ismeretek szélesebb körű közvetítését szolgálta. A már említett *A közgazdasági elmélet története* (1943) a közgazdász tudományos életművének egyik legjelentősebb alkotása. A közgazdasági gondolkodás történeti fejlődését, az egyes elméleti irányzatokat és azok meghatározó képviselőit átfogó rendszerben mutatja be. A mű 2001-ben az Aula Kiadó gondozásában reprint kiadásban is megjelent. Végül, de nem utolsósorban a *Nemzetközi valutatervek* (1946) a nemzetközi pénzügyi és valutáris együttműködés kérdéseit tárgyaló, a második világháborút követő gazdasági átrendeződés időszakában megjelent tudományos igényű rövidebb írása, füzete, amely ugyancsak Heller tudományos életművét emelte.[13]

Az előbbi tudományos művek vonatkozásában különösen kiemelnénk az 1921-es *Die Entwicklung der Grundprobleme der volkswirtschaftlichen Theorie* és az 1943-as *A közgazdasági elmélet története* című köteteket. A két mű együttesen jól szemlélteti Heller tudományos gondolkodásának egyik legfontosabb vonását: nemcsak a közgazdasági elméletek aktuális problémáival foglalkozott, hanem azok történeti kialakulását, egymáshoz való viszonyát és fejlődési irányait is vizsgálta. Ez a kettős megközelítés különösen értékes tudománytörténeti teljesítmény.

[13] HELLER FARKAS: *A határhaszon elmélete.* Politzer Zsigmond és Fia. Budapest, 1904. 178. p.; HELLER FARKAS: *Közgazdaságtan. I–II.* kötet. Németh József Könyvkiadóvállalata. Budapest. 1919–1920. 380. p., 499. p.; HELLER FARKAS: *Valutapolitika.* Németh József Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1920. 69. p.; HELLER, WOLFGANG: *Die Entwicklung der Grundprobleme der volkswirtschaftlichen Theorie.* Quelle & Meyer. Leipzig, 1921. 104. p.; HELLER FARKAS: *Pénzügytan. I. kötet.* Németh József Könyvkiadó. Budapest, 1921. 280. p.; HELLER FARKAS: *Vámpolitika.* Németh József Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1922. 57. p.; HELLER, WOLFGANG: *Nationalökonomie. Theorie und Geschichte.* H. Meyer's Buchdruckerei. Halberstadt 1925. 193. p.; HELLER, WOLFGANG: *Theoretische Volkswirtschaftslehre. Erster Band.* Quelle & Meyer. Leipzig, 1927. 294. p.; HELLER FARKAS: *Közgazdasági lexikon.* Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1937. 499. p.; HELLER FARKAS: *A közgazdasági elmélet története.* Gergely R. Könyvkereskedése. Budapest, 1943. 602. p.; HELLER FARKAS: *A közgazdasági elmélet története.* Reprint kiadás. Aula Kiadó. Budapest, 2001. 602. p.; HELLER FARKAS: *Nemzetközi valutatervek.* A Mérnöki Továbbképző Intézet 1946. évi tanfolyamának anyaga. 12. füzet. Műegyetemi Nyomda. Budapest, 1946. 15. p.

Heller különös figyelmet fordított arra, hogy a közgazdasági ismeretek a műszaki felsőoktatásban tanulók számára is hozzáférhetők és alkalmazhatók legyenek. Tankönyvei és szakkönyvei ezért nem kizárólag elméleti fejtegetéseket tartalmaztak, hanem a gazdasági élet gyakorlati problémáinak megértését is segítették. Ezzel jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a közgazdasági gondolkodás a mérnöki és műszaki szakmai kultúra szerves részévé váljon.

Tudományos közéleti szerepvállalásának fontos állomása volt a *Közgazdasági Szemle* szerkesztése. Az igényes szakfolyóirat szerkesztői munkáját 1925-től 1949-ig látta el. E tevékenysége során nemcsak saját kutatási eredményeinek adott nyilvánosságot, hanem a magyar közgazdasági szakirodalom fejlődését és a nemzetközi tudományos eredmények hazai megismertetését is elősegítette.[14]

Heller Farkas a felsőoktatás és a tudományos közélet meghatározó szervező személyisége volt. Több alkalommal töltött be vezető tisztséget a Műegyetemen. A közgazdasági osztály dékánjaként 1921 és 1923, továbbá 1925 és 1927 között tevékenykedett, majd 1927 és 1929 között a gépészmérnöki osztály dékáni feladatait is ellátta. Az 1934-ben létrejött József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Karának első dékánja lett, 1934–1935-ben. Az 1945/1946-os tanévben az egyetem rektorává választották.[15] A Magyar Tudományos Akadémia 1921-ben levelező, 1934-ben pedig rendes tagjává választotta. Akadémiai munkássága során a közgazdasági tudományok hazai képviseletének és elismertetésének egyik meghatározó személyisége volt. A Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának elnöki tisztét is betöltötte.[16]

Tudományos és közéleti tevékenysége nem korlátozódott az egyetemi és akadémiai intézményekre. Részt vett a gazdasági és társadalompolitikai szervezetek munkájában is. A Keresztény Szociális Gazdasági Párt alelnökeként 1919 és 1921 között vállalt szerepet a közéletben. A Törvényes Munkavédelem Magyarországi Egyesületének ügyvezető alelnöke volt, 1933-tól pedig bekapcsolódott a Kartellbizottság tevékenységébe, amelynek 1937 és 1944 között elnöke lett. E tisztségeiben a gazdasági intézményrendszer, a munkavédelem és a piaci szabályozás kérdéseivel foglalkozott.[17]

Tudományos és közéleti tevékenységének elismeréseként 1912-ben a Ferenc József-rend lovagkeresztjével, 1916-ban a Signum Laudis (a dicséret jele) kitüntetéssel, majd 1930-ban Corvin-koszorúval tüntették ki.[18]

Heller Farkas számos tudományos, szakmai és politikai szervezetnek volt a tagja. A teljesség igénye nélkül kiemelendő a Magyar Közgazdasági Társaság (MKT), amelynek 1911-től volt tagja, illetve 1926 és 1951 között a társaság alelnöke is volt. A Magyar Statisztikai Társaságnak (MST), ugyancsak – annak alapításától – 1922-től tagja, majd 1926-tól a társaság választmányának tagja is volt. Az Országos Statisztikai Tanács (OST) – 1930-tól – ugyancsak sorai között tudhatta.

---

[14] DERZSY 2014, 303. p.; GYŐRY ALADÁR (felelős kiadó): *Heller Farkas.* In: Új Idők Lexikona. Tizenegyedik és tizenkettedik kötet (French–Herczegh). Signer és Wolfner Irodalmi Intézet RT. Kiadása. Budapest, 1938. 3086. p.; KENYERES (I. kötet) 1967, 704. p.

[15] SIPOS BÉLA: *Heller Farkas. A professzor és európai hírű tudós (1917–1948).* A múlt nagy tudósai. 1990. Arcanum Adatbázis: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MuMaTu-a-mult-magyar-tudosai-1/heller-farkas-2060/a-professzor-es-az-europai-hiru-tudos-19171948-2098/ (Letöltés ideje: 2026. november 17.)

[16] DERZSY 2014, 303. p.; *Heller Farkas*. Akadémikusok. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ: https://akademikus.mtak.hu/adatlap/heller-farkas/ (Letöltés ideje: 2026. november 17.)

[17] DERZSY 2014, 303. p.; KOLLEGA TARSOLY 2002, 639. p.; KOZÁK PÉTER: *Heller Farkas közgazdász.* 2013. Névpont: https://www.nevpont.hu/palyakep/heller-farkas-34e15 (Letöltés ideje: 2026. november 17.)

[18] DERZSY 2014, 303. p.; SIPOS BÉLA: *Heller Farkas. A professzor és európai hírű tudós (1917–1948).* A múlt nagy tudósai. 1990. Arcanum Adatbázis: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MuMaTu-a-mult-magyar-tudosai-1/heller-farkas-2060/a-professzor-es-az-europai-hiru-tudos-19171948-2098/ (Letöltés ideje: 2026. november 17.)

Heller Farkas tudományos és oktatói pályája a második világháborút követően, a politikai és intézményi viszonyok átalakulásának következtében megszakadt. Az 1948-as év jelentette egyetemi oktatói tevékenységének végét: nyugdíjazták, és a kialakuló új tudománypolitikai rendszerben fokozatosan kiszorult a szakmai közéletből. Az 1949-es akadémiai átszervezés során rendes tagságát tanácskozó tagsággá minősítették vissza. Ezzel megszűnt korábbi intézményes tudományos szerepének jelentős része, publikációs és oktatói lehetőségei is beszűkültek.[19]

Heller Farkas 1955. szeptember 29-én hunyt el Budapesten.[20] Halálakor tudományos teljesítményének hazai elismertsége már messze elmaradt életművének tényleges jelentőségétől. Személye és munkássága hosszú időre háttérbe szorult, annak ellenére, hogy művei a magyar közgazdasági gondolkodás legfontosabb teljesítményei közé tartoztak. Akadémiai rehabilitációjára 1989-ben került sor, amikor visszaállították korábbi akadémiai tagságát. Ez a döntés nem csupán személyének és tudományos tekintélyének utólagos elismerését jelentette, hanem a 20. századi magyar közgazdasági tudománytörténet méltányosabb értékeléséhez is hozzájárult.[21]

Életművének maradandó jelentősége több tényezőben ragadható meg. Egyrészt a modern közgazdasági elméletek hazai meghonosításában és továbbfejlesztésében játszott szerepe emelendő ki. Másrészt az elméleti és alkalmazott közgazdaságtan összekapcsolására irányuló törekvése, a pénzügytan és a gazdaságpolitika területén végzett munkája, valamint a közgazdasági gondolkodás történetének feldolgozása alkot tudományosan értékes és sokoldalú örökséget. Harmadrészt egyetemi oktatóként és tudományszervezőként jelentős mértékben járult hozzá a magyar közgazdászképzés fejlődéséhez, tanítványai révén pedig hatása a későbbi évtizedekben is érvényesült. Heller Farkas a magyar közgazdaság-tudomány azon képviselői közé tartozik, akiknek munkássága egyszerre kapcsolódott a nemzetközi elméleti fejlődéshez és a hazai gazdasági viszonyok elemzéséhez. Életműve a közgazdasági elmélet, a gazdaságpolitikai gondolkodás és a felsőoktatás történetének egyaránt fontos része. Tudományos teljesítményének újraértékelése és életművének megőrzése ezért a magyar tudománytörténet szempontjából is indokolt.[22]

Fontosabb munkái

A határhaszon elmélete. Politzer Zsigmond és Fia. Budapest, 1904.; *Közgazdaságtan. I–II.* kötet. Németh József Könyvkiadóvállalata. Budapest. 1919–1920.; *Valutapolitika.* Németh József Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1920.; *Szociálpolitika.* Németh József Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1920.; *Die Entwicklung der Grundprobleme der volkswirtschaftlichen Theorie.* Quelle & Meyer. Leipzig, 1921.; *Pénzügytan. I. kötet.* Németh József Könyvkiadó. Budapest, 1921.; *Vámpolitika.* Németh József könyvkiadóvállalata. Budapest, 1922.; *Nationalökonomie. Theorie und Geschichte.* H. Meyer's Buchdruckerei. Halberstadt 1925.; *Theoretische Volkswirtschaftslehre. Erster Band.* Quelle & Meyer. Leipzig, 1927.; *Közgazdasági lexikon.* Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1937.; *A közgazdasági elmélet története.* Gergely R. Könyvkereskedése. Budapest, 1943.; *Nemzetközi valutatervek.* Műegyetemi Nyomda. Budapest, 1946.; *A közgazdasági elmélet története.* Reprint kiadás. Aula Kiadó. Budapest, 2001.

[19] DERZSY 2014, 304. p.

[20] *Heller Farkas.* Nemzeti Sírhely. Nemzeti Örökség Intézet: http://intezet.nori.gov.hu/nemzeti-sirkert/budapest/farkasreti-temeto/heller-farkas (Letöltés ideje: 2026. november 17.); OROSZI SÁNDOR – SIPOS BÉLA: *Heller Farkas.* In: Köpeczi Béla (főszerk.): Magyar Tudomány. XCVII. kötet – Új folyam, XXXV. kötet. 1. szám. Kiadja az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat. Budapest, 1990. 1499. p.

[21] Vö. SIPOS BÉLA: *Heller Farkas.* Akadémiai Kiadó. Budapest, 1900. 102. p. (A továbbiakban: SIPOS 1990.)

[22] Vö. SIPOS 1990, 165–184. pp.

Felhasznált szakirodalom

DERZSY MÁRK: *Heller Farkas.* In: Fülöp Ágnes – Rózsa Dávid (szerk.): Portrék a magyar statisztika és népességtudomány történetéből. Életrajzi Lexikon a XVI. századtól napjainkig. A statisztika történetei 1. KSH Könyvtár, Nemzeti Kulturális Alap–Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 2014. 303–304.

GYŐRY ALADÁR (felelős kiadó): *Heller Farkas.* In: Új Idők Lexikona. Tizenegyedik és tizenkettedik kötet (French–Herczegh). Signer és Wolfner Irodalmi Intézet RT. Kiadása. Budapest, 1938. 3086.

Heller Ágost. Akadémikusok. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ: https://akademikus.mtak.hu/adatlap/heller-agost/

Heller Farkas. Akadémikusok. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ: https://akademikus.mtak.hu/adatlap/heller-farkas/

HELLER FARKAS: *A határhaszon elmélete.* Politzer Zsigmond és Fia. Budapest, 1904. 178.

HELLER FARKAS: *Közgazdaságtan. I–II.* kötet. Németh József Könyvkiadóvállalata. Budapest. 1919–1920. 380., 499.

HELLER FARKAS: *Valutapolitika.* Németh József Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1920. 69.

HELLER FARKAS: *Pénzügytan. I. kötet.* Németh József Könyvkiadó. Budapest, 1921. 280.

HELLER FARKAS: *Vámpolitika.* Németh József Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1922. 57.

HELLER FARKAS: *Közgazdasági lexikon.* Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1937. 499.

HELLER FARKAS: *A közgazdasági elmélet története.* Gergely R. Könyvkereskedése. Budapest, 1943. 602.

HELLER FARKAS: *Nemzetközi valutatervek.* A Mérnöki Továbbképző Intézet 1946. évi tanfolyamának anyaga. 12. füzet. Műegyetemi Nyomda. Budapest, 1946. 15.

HELLER FARKAS: *A közgazdasági elmélet története.* Reprint kiadás. Aula Kiadó. Budapest, 2001. 602.

HELLER, WOLFGANG: *Die Entwicklung der Grundprobleme der volkswirtschaftlichen Theorie.* Quelle & Meyer. Leipzig, 1921. 104.

HELLER, WOLFGANG: *Nationalökonomie. Theorie und Geschichte.* H. Meyer's Buchdruckerei. Halberstadt 1925. 193.

HELLER, WOLFGANG: *Theoretische Volkswirtschaftslehre. Erster Band.* Quelle & Meyer. Leipzig, 1927. 294.

HETÉNYI ISTVÁN: *Emlékek Heller Farkas professzorról.* In: Szabó Katalin (főszerk.): Közgazdasági Szemle. XLIX. évfolyam. 2. szám. Közgazdasági Szemle Alapítvány. Budapest, 2002. 173–174.

KENYERES ÁGNES (főszerk.): *Magyar Életrajzi Lexikon. Első kötet A–K.* Akadémiai Kiadó. Budapest, 1967. 703–704.

KOLLEGA TARSOLY ISTVÁN (főszerk.): *Révai új lexikona IX. (Gym–Hol).* Babits Kiadó. Szekszárd, 2002. 639–640.

KOZÁK PÉTER: *Heller Farkas közgazdász.* 2013. Névpont: https://www.nevpont.hu/palyakep/heller-farkas-34e15

MÁTYÁS ANTAL: *Heller Farkas, az iskolát teremtő közgazdász (1877–1955).* In: Szabó Katalin (főszerk.): Közgazdasági Szemle. XL. évfolyam. 11. szám. Közgazdasági Szemle Alapítvány. 1993. 1002–1003.

MÁTYÁS ANTAL: *Adalék Heller Farkas elméleti munkásságához.* In: Szabó Katalin (szerk.): Közgazdasági Szemle. XLV. évfolyam. 7–8. szám. Közgazdasági Szemle Alapítvány. Budapest, 1998. 738–746.

Heller Farkas. Nemzeti Sírhely. Nemzeti Örökség Intézet: http://intezet.nori.gov.hu/nemzeti-sirkert/budapest/farkasreti-temeto/heller-farkas

OROSZI SÁNDOR – SIPOS BÉLA: *Heller Farkas.* In: Köpeczi Béla (főszerk.): Magyar Tudomány. XCVII. kötet – Új folyam, XXXV. kötet. 1. szám. Kiadja az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat. Budapest, 1990. 1499.

SIPOS BÉLA: *Heller Farkas.* A múlt nagy tudósai. 1990. Arcanum Adatbázis: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MuMaTu-a-mult-magyar-tudosai-1/

SIPOS BÉLA: *Heller Farkas.* Akadémiai Kiadó. Budapest, 1900. 102. 165–184.

SIPOS BÉLA: *Heller Farkas tudományos pályafutása és irodalmi munkássága.* In: Mihalik István Közgazdaságtani (f)irkák. 68. szám. Pedagógus-Továbbképzési Módszertani és Információs Központ. Pilisborosjenő, 1991. 121.

SZENTMIKLÓSSY GÉZA (szerk.): *Heller Farkas Henrik.* In: A Magyar Feltámadás Lexikona. A Magyar Feltámadás Lexikona Kiadása. Europa Irodalmi és Nyomdai R.–T. Budapest, 1930. 666.

SZTERBÉNYI JÓZSEF ET AL. (szerk.): *Heller Farkas.* In: Közgazdasági Enciklopédia. II. kötet (Eagle–Ivernois). Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Kiadása. Budapest, 1929. 728.

Dr. habil. Gyémánt Richárd, PhD, LLM, egyetemi docens
SZTE Állam- és Jogtudományi Kar
Statisztikai és Demográfiai Tanszék
gyemant.richard@szte.hu